

УДК 811.161.1'373.45=512.1

RUSÇA'DA TÜRKİZMLERİN SEMANTİK ANALİZİ

Veliieva Z. K.

Her dilin kelime hazinesi kendi içerisinde milletin tarihine, yani milletin dünyaya gelmesi ve gelişmesi, onun hayat tarzı ve kültürü, maddi ve manevi değerlerinin meydana gelmesi ve gelişmesi, onun dünya kültürünün gelişmesindeki rolü gibi anlamlar taşıyan bir hazinedir. **Araştırmamızın aktüalitesini belirleyen temel faktör budur.**

Hedefimiz Rus diline Türkizmlerin tarihi girmesini ortaya çıkarmak ve o sözlerin semantik analizini yapmak. Çalışmamızın hedefinden yola çıkarak kendimize şöyle **görevler** belirledik:

1. Rusça'da Türk diller mevzuunda yapılan bazı çalışmaların kısa analizini yapmak
2. Türkizmlerin semantik analizini yapmak ;
3. Baş-, kap-, bas-, kara-, kul- gibi kökenli Türkizmlere değinmek;
4. Sonuçları sistemleştirmek ve sonuçlar çıkarmak;
5. Araştırmanın görünüşleri belirlemek.

Türkizmlerin semantik analizi, onların Rus dilinde yerlerini ve semantik gelişmelerini belirleyecek.

Ortak Türk kökenli Rusça kelimelerin yapısal ve semantik gelişiminin analizi Rus dilinde yabancı unsurların yerlerini ve onların etkilerini öğrenmek için fırsat sağlayacaktır.

I. – II. bin yılların sonlarında yaşayan Türk ve İslav milletlerin ve kabilelerin işbirliği bilim için çok dikkat çekicidir. Türk ve İslav kabilelerin işbirliği eski zamanlardan beri vardır. M.S. birinci yüzyıllarda Doğu Avrupa'da İslav kabileleri daha sonra da Hun, Sabir, Hazar, Bulgar, Peçeneg, Uz kabilelerine giren Türk milletlerle yakın ilişkilerdeydiler.

Türk kabileler, Doğu-İslav halkları olan Ruslular, Ukraynalılar, Beyazrusyalıların kelime hazinesinde belli izler bırakmışlardır, aynı zamanda bu dillerin frazeolojisine ve gramerine de tesir etmişlerdir. Hunlar, Sabirler ve Hazarların dillerinin yazılı anıtları yok; bu kabilelerden sadece ayrı kelimeler ve ifadeler, çoğunlukta özel isimler ve hükümdarların isimleri, milletler ve kabilelerin adları, köylerin, nehirlerin ve şehirlerin isimleri Yunan, Arap yazıtlarında ve Rus elyazmalarında bulunmuşlardır. Bu yazılara göre dilin özellikleriyle ilgili fikir edinmek mümkün. Eski Rus elyazılı anıtlarında (çoğunlukla tarihi eserlerde ve nadiren sanat eserlerinde) Doğu Avrupa'da yaşayan Eski Türklerin diline ait insan adları, millet ve kabile adları, coğrafi objelerin adları muhafaza olunmuş ve şimdi bilim adamları, tarihçiler ve etnoğraflar için büyük ilgi çeker.

Türk ve İslav kabilelerinin arasındaki karşılıklı tesir 5 devirde gerçekleşmiş:

Birinci devir (I. – VIII. yy., eski Rus devleti olan Kiyev Rus'un oluşumundan önce) İslav lehçelerinin Hun ve Skif-Sarmat kabilelerine dahil olan İran ve Fin kabilelerinin lehçeleriyle işbirliği; Hun, Sabir, Hazar, Bulgar kabilelerine dahil olan Türk kabilelerinin lehçeleriyle işbirliği ilgi çekiyor.

İkinci devir (IX. – XII. yy., eski Rus devleti olan Kiyev Rus'un oluşumu) eski Rus dili daha yakın Türk kabileler olan Peçenegler, Oğuzlardan olan Uzlar, Torklar, Berendeyler, Kovuylar, Kayepiçler, Boutlar, Kıyaklarla işbirliği yapmaktaydı.

Üçüncü devir (XIII. – XV. yy., Moğol zaptından sonraki devir) – eski Rus devletinin Altın Ordu'ya vassal bağımlılığında olduğu devir. Eski Rus dili Altın Ordu'nun hakimiyeti altındaki topraklarda kullanılan Türk dillerin tesiri altında kalmış. Türk dillerin vasıtasıyla İslav lehçelerine Arap ve Fars dillerinden alıntılar geçmiştir.

Dördüncü ve beşinci devir (Sosyalist devrimden sonra) artık tam aksine Türk diller Rus dilinin etkisiye düşer.

İlk iki devirde görülen eski Rus ve Türk dillerinin işbirliği eski zamanlara dayanıyor ve Eski Rusya'nın önce Hun, Bulgar, Hazar kabileleriyle daha sonraki zamanlarda ise X. – XI. yy. Güney-Rus bozkırlarına göç eden Oğuz ve Kıpçak kabileleriyle bulunduğu ilişkilerin sonucudur.

İslav dillerindeki Türk unsurlarla ilgili ilk çalışmalar 1850'li yıllarda başlanmış, bugün de artarak devam etmektedir. Bu konudaki çalışmalar burada sayamayacağımız kadar çoktur.

E. N. Şipova "*Rus Dilindeki Türkçe Unsurlar Sözlüğü*"nde 1507 Türkçe sözlere yer verilmiştir. Max Vasmer'in Rus Etimolojik Sözlüğünde (**Vasmer, Max, Russisches Etymologisches Worterbuch, 3 vols., Heidelberg 1950-1958**) de 1700 Türk asıllı söz bulunmaktadır. Türk kökenli soyadlarının incelendiği, bilim adamı, yazar, diplomat ve devlet adamlarının isimlerinin one çıkarıldığı Nikolay Aleksandroviç Baskakov'un "*Türk Kökenli Rus Soyadları*" ve Alfred Halikov'un "*Rus Tanınan 500 Bulgar-Tatar-Türk Asıllı Sulale*" adlı eserlerini de belirtmeden geçemeyeceğiz.

Rusçadaki Türkçe sözlerle ilgili çalışmalardan biri de R. T. Mendekinova'ya (**Mendekinova, R. T., Perecen Tyurkizmov v yazıke proizvedeniy Russkih pisateley**) aittir. R. T. Mendekinova, Kazakistan'da yaşayan Rus yazarı olan İ. P. Şuhov'un iki romanında 2500'e yakın Türkçe söz bulunduğunu belirtir.

Günay Karaağaç, beslenme ve giyimle ilgili Türk sözleri incelediği "*Türkçe Çoban Dili mi Çiftçi Dili mi?*" adlı makalesinde Türkçeden Rusçaya geçmiş beslenmeyle ilgili 280; giyimle ilgili 300; toplam 580 sözü tespit etmiştir.

Rusçadaki Türkçe sözler konusunda yapılmış son günlerdeki çalışmalardan birisi de **Rumiya Aynitdinovna Yunaleyeva**, "*Rus Klasiklerinde Türkçe Sözler*" (**Metin Örnekleri ve Sözlük**). Eser isminden de anlaşılacağı üzere Rus klasiklerinde geçen Türkçe kelimelerin sözlüğüdür.

Rus dilinde baş-, kap-, bas-, kara-, kul- gibi kökenli Türkizmler en çok dikkat çeker.

Baş-, kap-, bas-, kara-, kul- kökenli sözler kelime yapımıyla üçe ayrılır: İlk – morfemlara bölünmeyen: Başlık, başmak, başbov «remen», «veryovka»; kapçuk, kapkan, kaptır «pokrıvalo»; baskak, basmaç, bastırık; kulak, kultuk; karagaç «derek», karaguş «küçük şain»ve benzeri; ikinci – Rus sonekleri kapsayan ve yapısına göre ayrılan, ancak Türk elemanı tarafından semantik motivasyon olmayan sözler: Başka, başihi «istukanlar»; kapturok «kaftanç»; basmar «soğuk günde sis»; ve üçüncü - söz oluşma modeline yakın olan Türkizmler: Karakulka «erkek karakul şapka »; kıyasl. şapka, uşanka, boyarka, feska, buharka, tübeteyika.[7, 101-102]

Analiz yapılan baş-, kap-, bas-, kara-, kul- gibi kökenli Türk asıllı kelimeler Rus dilinde özellikle Rus lehçelerinde çok yaygındır.

Şimdi bazı sözcüklerin örnekleriyle Türkizmlerin semantik analizini yapalım.

Fiil esaslı eski Türk sözü baymak olan **"bay"** (zengin, varlı) Rus dilindeki "boyar, boyarin" sözünün oluşumuna esas olmuştur. Büyük bir ihtimalle Doğu Slav dillerinde en yüksek şeref unvanlarından olan "boyar" sözü **bay (varlı, zengin) + er (kişi)** sözlerden oluşur. N. Baskakov ve diğer tetkikatçılar bu fikriye esasen ortak çıkmışlardır [1, 156]. Bu konuda meydana gelen fikir birliği destanların dilindeki "Kadir tanrı vermeyince er baymaz" [4, 31] hikmetli ifadenin terkindeki "bay" sözünün kökü aynı sözün arkaik forması ile daha da kesinleşmiştir. Rus dilinde müstakil kullanılan "boyar" sözü sonradan bu dilinin şekilcisi ile "boyarin" kullanarak daha sonralar çok kullanılan bir söz olan "barin" (ağa, sahibkar) şekline dönüşmüştür.

Destanlardaki kadim **"başmak"** sözü Rus edebi eserlerinde yaygın olarak kullanılan bu söz geniş mikyasta ve Rus terminolojisinde verimli bir vasıta olarak geniş şekilde kullanılmıştır. Mesela, Puşkin "Tabutçu" hikayesinde: "Her iki kız yalnız tören günlerinde sarı şapka ve kırmızı başmaklarını (aslı Türk dillerinde başmak~paşmak "çarık") giymiştir." Hususen Rus dili terminolojisinde çok kullanılan bu söz: Mimarlıkta büyük sütunların temelindeki baskıyı nizamlayan, ayrıca demiryolu terimi olarak vagonların tekerleri altına (katari durduran) geçirilen altlık, fren "tormoznoy başmak" olarak kullanılmakta. Teknik terminolojide jelonka başmağı, kemer başmağı; biyoloji termini olarak "başmakça" (çiçek adı; orkide cinsinden olan bu çiçek görünüşü itibariyle başmağa benzer) [5, 577], ev eşyası olarak duvarda asmak için futlyar vd. anlamlarda kullanılır. Bundan başka, "başmak" sözü Rusçada mecazi manalarda da çok kullanılır. Iradesiz, zayıf karakterli insan anlamında: "Pyer hanımının başmağı altında idi." (L.Tolstoy "Harb ve Sulh"); tenkit, tahkir ifadesi olarak: "Eski başmak! Bu adam bensiz nasıl yaşar?" (A. Astrovski "Uğurlu gün") vs.

Tarihçi-etnolog Lev Gumilyevin gösterdiği gibi genetek şalvar ile kaftan Türklerin dünya medeniyetine verdiği hediyelerdendir. Miladın ilk yüzyıllarında dünya halkları – Romalılar, Bizanslılar, çinliler - artık bu giyim eşyasını kullanmakta idiler.

"Kaftan" kelimesi destanlarımızda genel üst giyimin adı olarak geçer: "Yedi bin kaftanının ardı yırtıklı, yarımından kara saçlı, sası dinlü, din düşmanı, alaca atlu kafir bindi, yılğadı" [4,42] genellikle bilinen ve kullanılan manası yanında bu söz "şerefli, onursal elbise" gibi özel bir manada kullanılır: "Sen altın kaftan giyersin, biz ak kaftan giyemiz" [4, 57] destanlarda "kaftanlık" miras, ceyiz gibi bir manada da kullanılmıştır: "Ol kızın üç canver kalınlığı – kaftanlığı vardır" [4, 85). Bu söz Rusçaya, o cümleden Doğu Slav dilleri ile birlikte bir çok dünya dillerine de gecmiştir. Kaftan Rus dilinde çok eski zamanlardan beri kullanılmakla birlikte bu dilde morfemler kabul ederek -polukaftan, kaftançik, kaftaşka, kaftannik (terzi) gibi şekilleri de kullanılmıştır.

Rusçada kullanılan **"topor"** sözünün Türk menşeli olduğu (teber) gösterilse de bazı etimologlar (mes. Fasmer) onun eski Fars menşeli Türk sözü olmasını ileri sürerler. Lakin böyle olduğu halde sözün çok geniş dairelerde kullanılması gerekli şekilde esaslandırılmadığından (söz Slav dilleriyle birlikte Arap, ayrıca Ermeni dilindeki Türkizmlerin arasında yer alır) inandırıcı görülmemektedir. Rusça tarihen savaş baltaları manasında topor (şimdi ev eşyası), balda (bu söz şimdi daha çok kendi terminolojisinde

kazma aleti olarak ve mecaz manasında (kaba zor adam kullanılır); padişah muhafızlarının omuzlarına aldıkları alabarda, rında, bunun gibi eski ordu teşkilatçılığında askerin ok-yayla birlikte kullandığı soğuk silah olan berdiş- hepsi Türk menşeli silah (balta tipleri) adlarıdır.

Uzunluk ölçüsü adı olan “**arşın**” Dede Korkud destanlarında hem sosyal-askeri termin, hem de şahıs adı olarak (“kafir” adı) kullanılmıştır. “Adına Arşun oğlu Direk Tekur deyerlerdi. Ol kaferin altmış arşun kameti vardı” [4, 94] Rusçada bu termine ilk defa IV. Ivanın (1530-1584) Polonya- Litva kralı Kazimire gönderdiği fermanında rastlanılır. Orada bu söz “Kafa arşını” şeklinde kullanılmış ve büyük ihtimal ki, arşın Türk idaresinde olan liman ticaret şehri Kefe (şimdiki Feodosya) pazarlarında kullanıldığından yani XV. asırdan itibaren Rus devletinin merkezi pazarlarında esas ölçü vahidine çevrilmiş ve Rusçada asıl manasıyla kullanıldığı müşahade edilir. Şimdi asıl manasıyla bu söz arkaikleşmiş olsa da Rusçada geniş ve rengarenk biçimlerde nazara çarpmaktadır; tasvir olunacak eşyanın, hadisenin mübalağa derecesinde büyüklüğünü bildirmekle: arşın harfler, arşın boy, beden vs. arşın kazanmak (şah dayanmak, korkudan donup kalmak); kendi arşını ile ölçmek (kendi bildiği gibi kabul etmek) vs.

Rus dilinde geniş şekilde rast gelinen **kaban** (yaban domuzu) Türk toponimleri içerisinde raslanan Kaban adı (Çelyabinsk'te Kabanka çayı-Uvelna çayının sağ kolu), Azerbaycanda hem Ismayıllı bölgesinde, hem de Sumgayıt yakınındaki dağların Kaban adı şüphesiz, bu sözün büyük kaba manasıyla alakalıdır. Türk menşeli Rus Kabanov ailesinin adı da bu manaya göre formalaşmıştır. Tarihçi-filolog N. Baskakov bu sözün Rus salnamelerinde Türk hanının hatununun adı ve Mahmut Kaşg arlı “Divanında” erkek adı kimi rastlandığını kaydediyor.

“**Alem**” kelimesi ile alamet, nişan, işaret, remz daha sonra bayrak, sancak nazarda tutulur. Azerbaycan şahıs adları içerisinde rastladığımız “Miralem” (bayrakçibaşı), Alemdar (bayrakdar) adları eski alem adımızla bağlı görevlerin adları olmuştur. Alemler harp meydanlarında askeri birliklerin önünde olurdu. Başkumandanın veya alay kumandanlarının olduğu yeri bildirirdi. Ordunun her tarafından iyi görünsün diye onu mızrakların veya uzun sırkaların ucunda yükseltirdi. Savaşlarda fevkalade derecede manevi bir güç ve mukaddes sayılırdı.

Yüz koyup gönlüme kem leşkeri hamun-hamun

Kara bayraklu alemler ucu gülün-gülün. (Sefikulu han (XVII yy.)

İlk alemler totem anlayışına yakındırlar; tanrı ve tabiat süretleri – gök, muhtelif hayvan resimleri – buna delildir. Eski binaların duvarlarında, kapı pencere üzerindeki remzi şekiller alemin eski manasıyla alakalıdır. İlk alemler (geyik ve yaban keçisi remizleri ile) Hunlar devrinden bilinmektedir.

Rusça tarihi bir söz olan alem (alyam) kazandığı sonraki manasından farklı arkayık makamlarında istifade edilmiştir; alem deyince, göğüs nişanı, madalya, sembol değerinde muhtelif nişanlar nazarda tutulurdu. Yüksek tabakanın mühim giyim aksesuarlarına dahil olan alem nişanlar, altından hazırlanırdı. Büyük Rus kinyazlarına, ayanlarına mahsus olan alem örnekleri Rusya Devlet Silah müzesinde muhafaza edilmektedir. Dede Korkud'da alem “bayrak” manasında kullanılır:

Kaba alem götüren hanımız Bayındır han!

Kırış günü öndin depen alpımız Salur Kazan! [4, 102]

Destanların dilinde etnografik hususiyete malik zengin giyimler arasında rast geldiğimiz **cübbe-cuğa** “şerefli giyim” değerindedir: “Cübbe-cuğa-çırhab giyerdi.” [4,109].

Cuğa~çuha Rusça “çuha, çuyka” gündelik giyim adı olarak kullanılır. Bu giyim hususen XIX. asırda Ruslar arasında geniş şekilde yayılmıştır.

“**Ordu**” edebi abidelerde ilk manasında kullanılır: Şehir, yaşayış yeri, han düşergesi: “Atağızlı Uraz Koca... aydır: Ağam Kazan, sası dinlü Gürcüstan ağzında oturarsan, ordun üstüne kimi korsan?” Kazan aydır: “Üç yüz yigiden oğlum Uruz benim evim üstüne dursun, dedi” (4, 42] Ordu//orda Rusçada çokça kullanılan tarihi Türk sözlerinden biridir. Esas manası ile birlikte ilave manaların zenginliği bakımından dikkati çeker. Sözün Rusçada bu kadar yaygınlık kazanmasının sebebi Rus uluslar arası siyasi ilişkileri ile izah edilebilir. Moskova şehir dahilindeki bir sıra Türk toponimleri sırasında tarihi arazi adı, Rus soyadı, ister esas ve isterse de dolaylı manalarında sık sık kullanılmaktadır. “**Orda**” sözü Rusça asıl manasında güçlü ordu, bölük adı: Eto bilo peredovaya çast ordı (L. Tolstoy. “I Pyotr”); büyük Türk devletleri adı gibi: Kızıl Orda, Ak Orda, Gök Orda ve b.k. ve nisbeten küçük Türk tayfa birliklerinin adlarını bildiren Nogay ordası, Peçenek ordası, Türkmen Ordası vs. şekillerinde tarihi eserlerde kullanılmaktadır.

Eski Türklerin şeref unvanlarına ve rütbelerine dair araştırmalar yapan A. Donuk: “Ordu” kelimesi hakkında Asya hunları ile ilgili kelimeler arasında geçtiğine göre çok eskiden beri Türkçede bilinen bir terimdir. Orta çağ sonlarından itibaren ise Türk tarihinde askeri güç manasında kullanıldığı bilinmektedir”,

Ordu~orda Rusça ile birlikte bir çok dünya dillerine de geçmiştir. Azerbaycan Türkçesinde de yakın zamanlara dek ordu-karargah, askeri birlik manalarında kullanılmıştır.

Bugün Rusça'da Türk sözü “**arkan**” sadece bir ev eşyası şeklinde anlaşılmaktadır ve bir kaç ifadenin terkinde sabit şekilde yaşamaktadır. Lakin söze tarihi-leksikoloji bakımından bakılınca sözün evvelleri bu dilde harp terimi olarak kullanıldığı görülür. Rusya Devlet Silah Palatasında (Muzesinde) Alman haçlıları ile savaşlarda kullanılmış arkanlar saklanılır. Ağır ve sağlam zırh giyimli düşmanı bu zaman arkan atıp atın üzerinden düşürmekle zafer temin edilirdi. Arkan Rus harp sanayinde orta asırlarda kullanılırdı. Bu zamanlar “tatarskiy arkan” şeklinde kullanılırdı. Rusça kullanılan “arkan” sözü şekilce bu sözün Türk dillerindeki eski varyantı ile uygun gelir. Dede Korkud destanlarında “orğan” şeklindedir ve burada da harp terimi manasında kullanılır. “Kıl orğanı ağ boynına takdılar” [4, 71].

Doğu Slav halklarında eski devirlerde kullanılan kebenyak veya kepen eski “**kepenek**” sözüdür. Uzun asırlar boyu asıl geçim vasıtası hayvancılık ve avcılık olan ecdatlarımız, hususen büyük seferler süresinde bu sıcak ve yumuşak kepenekleri yatak yerine kullanırlarmış. Dede Korkud destanlarında kepenek sözü kullanılmıştır: “Çoban kepenegini üzerlerine attı. Peri kızının birini tuttu” [4, 98]. Bu söz “Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü”nde “eskiden kullanılan kolsuz ve devrik yakalı görkemli kürk” diye izah edilmişse de Balkan-Slav dillerinden alındığı, hemen dillere de İtalyan dilinden geçtiği gösterilmiştir.

Bu gün adeten süs elementi olan ‘**kotaz**’ tarihen Türk halklarında uğur remzi sayılırdı. Kapı-pencere perdeleri, kadın ve erkek elbiselerine, at eğerine, baş giyimleri

olan çalma, feslere dikilir, kılıç kabzasından, mühürden vs. asılırdı. Şüphesiz, bu sadece o eşyalara süs-zinet vermek için değildi. Aynı zamanda dediğimiz gibi onun uğuru anlamı ile alakalı idi. Kotaz (Rusça “kutas”) Rus kültüründe ev eşyalarında, elbisede, o cümleden askeri kıyafetlerde kiver (başlık) ve uniformada, ayrıca soğuk silahlarda ve onların kınında geniş şekilde müşahede olunur. Mecid Doğru, Kotazı eski Tibetlilerin mukaddes saydıklarını ve yak dedikleri öküzün kuyruğundan yaptıklarını, Anadolu Türklerinin ise tuğu at kuyruğundan yaptıklarını söyler. Tarihi-medeni değer taşıyan bu söz Türk etnografyasının zenginliğini gösteren önemli bir aydınlatıcıdır.

Hulasa olarak, Doğu İslav halkları tarafından uzun asırlardır kullanılan Türk menşeli sözlerin menbalarımızda, hususen Dede Korkud destanları gibi bir abidenin dilinde aks olunması, Türkçenin zengin ve güçlü geçmişinden haber verdiği gibi bu sözlerin başka dillerde de olabileceğini göstermesi bakımından bir işaret niteliğinde olup araştırmacıların dikkatini ve ilgisini beklemektedir.

Bibliyografya

1. Baskakov N.A., Turetskaya Leksika v “Slove o Polku İgoreve”, Moskva, Nauka, 1985, - 207 s.
2. Bogochanskaya N. N., Torgashova A. S. Bolshoy Turetsko-Russkiy Slovar. 450 000 slov i slovosochetaniy. – M.: OOO “Dom slavyanskoy knigi”, 2009 – 960 s. – ISBN 978-5-91503-066-3
3. Kemal Demiray. Temel Türkçe Sözlük. 5. Baskı. İnkılap Kitabevi, Yayın sanayi ve Ticaret A. Ş, 1988. – ISBN 975 -10-1731-9
4. Kitab-ı Dede Korkud, Bakı, Yazıcı, 1988. – 240 s.
5. Maks Fasmer, Etimologicheskii Slovar Russkogo Yazıka. V 4-h t.: Per. s nem. –İzd. 3., stereotipnoye. – M.: Azbuka-Terra, 1996. – T. 4. – 864 s. -ISBN 5-7684-0020-6,
6. Ribalchenko, T. E. Turetsko-Russkiy i Russko-Turetskiy slovar/ T. E. Ribalchenko. – 7 izd., stereotip. – M.; Rus. yaz. – Media, 2007. – 694, [10] s. – ISBN 978-5-9576-0343-6
7. Zaimstvovaniya Russkogo Yazıka v Istoriko-Funksionalnom Aspekte/[Prinimali uchastiye L.L. Ayupova i dr]. – Kazan: İzdatelstvo Kazanskogo universiteta, 1991. – 190 [I] s. – ISBN 5-1776674: 0.00.

Велиева З. К. Семантический анализ тюркизмов в русском языке / З. К.Велиева // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2014. – Т. 27 (66), № 3. – С. 159–165.

В данной научной работе был проведен обзор научных работ, посвященных изучению тюркизмов в русском языке, семантический анализ тюркизмов и структурно-семантическое развитие русских слов с общим тюркским элементом.

Цель работы - проследить семантический процесс заимствования тюркизмов в русском языке.

Исходя из цели работы, нам необходимо решить следующие задачи:

1. Проанализировать теоретические работы, посвященные изучению тюркизмов в русском языке.
2. Осуществить семантический анализ тюркизмов (боярин, кафтан, топор и т.п.);
3. Проследить структурно-семантическое развитие русских слов с общим тюркским элементом на баш-, кап-, бас-, кара-, кул-, характеризующиеся широким спектром предметной соотнесенности.

Научная статья может быть использована филологами-тюркологами, лингвистами и студентами при проведении научных исследований.

Ключевые слова: тюркизм, семантика, тюркский элемент, структура, предметная соотнесенность.

Велієва З. К. Семантичний аналіз тюркізмів у російській мові / З. К. Велієва // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». – 2014. – Т. 27 (66), № 3. – С. 159–165.

У цій науковій роботі був проведений огляд наукових робіт, присвячених вивченню тюркізмів у російській мові, семантичний аналіз тюркізмів і структурно-семантичний розвиток російських слів із загальним тюркським елементом.

Мета роботи - простежити семантичний процес запозичування тюркізмів у російській мові.

Виходячи з мети роботи, нам необхідно вирішити наступні задачі:

1. Проаналізувати теоретичні роботи, присвячені вивченню тюркізмів у російській мові.
2. Зробити семантичний аналіз тюркізмів (боярин, кафтан, сокира і т.п.)
3. Простежити структурно-семантичний розвиток російських слів із загальним тюркським елементом на баш-, кап-, бас-, кара-, кул-, що характеризуються широким спектром предметної співвіднесеності.

Ключові слова: тюркізм, семантика, тюркський елемент, структура, предметна співвіднесеність.

Veliieva Z. K. Semantic Analysis of Turkizms in Russian / Z. K. Veliieva // Scientific Notes of Taurida V. I. Vernadsky National University. – Series: Philology. Social communications. – 2014. – Vol. 27 (66), No 3. – P. 159–165.

In the article the works of different scholar cover Turkizms in Russian were analyzed, semantic analysis of Turkizms were carried out and structural and semantic development of the Russian words with general Turkic element were analyzed.

Realization of etymologic researches requires comprehensive analysis of authenticity (or of unauthenticity) of those lexemes that are used for comparison and also taking into account consistency of different aspects of etymologic reconstruction. Authenticity or unauthenticity of the lexemes which are used by etymological analyses can be examined in two ways: 1) correct or incorrect word of the language or dialect compares with the words of other languages or dialects; 2) in case of the using of the ancient languages fixed by the written language, - depending on philological propriety of this geographical variant of the word. Inclusion in some etymological row of the lexical elements, really be absent in the studied language, puts under a question many other elements of this row too. These were main principles of the writing the article.

Aim of work – to reveal the process of borrowing of Turkizms and retrace the changing of their semantics.

Our tasks:

1. To analyze the theoretical works cover Turkizms in Russian.
2. To analyze semantic process of borrowing of Turkizms.
3. To analyze the structural and semantic development of the Russian words with a general Turkic element on баш-, кап-, бас-, кара-, кул-, which are characterized by the wide range of the object associating;
4. To systemize the results.
5. To define the prospects of further researches.

In the process of writing the article we used methodology of description to analyze the theoretical works cover Turkizms in Russian, methodology of comparison and methodology of historical analysis for historical and semantic analysis of Turkizms and for characterizing structural and semantic development of the Russian words with a general Turkic element.

The practical value of the results is that semantic analysis of Turkizms helps to reveal the semantic evolution of Turkizms and their place in Russian. The analysis of structural and semantic development of the Russian words with a general Turkic element will give opportunity to elucidate the degree of including, adaptation and taking root borrowings in adopting language.

Research paper will be used by philologists particularly specialists in Turkic philology by writing research study.

Key words: Turkism, semantics, the Turkic element, structure, object associating.

Поступила в редакцию 03.03.2014 г.